

ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

Μια αναδρομή, χρήσιμη στη σημερινή συγκυρία

Αλέξανδρος Π. Καλοφωλιάς,
Πολιτικός Μηχανικός, Σύμβουλος Οργάνωσης και Διοίκησης

Πρόλογος

A. Η αναδρομή σε ένα θεσμό, που έχει εκλείψει από το εκπαιδευτικό μας σύστημα, και η ανάλυση των γεγονότων σχεδιασμού, λειτουργίας και κατάρτησής του, έχει, στη σημερινή συγκυρία, δύο στόχους : ένα γενικό και έναν ειδικό

-ο γενικός στόχος συνίσταται στο να αναδειχθούν οι παράγοντες και τα δεδομένα, που, άμεσα ή έμμεσα, επηρεάζουν το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής πολιτικής και να επισημανθούν οι καλές πρακτικές και τα λάθη, ώστε οι μεν να αποτελέσουν παραδείγματα προς μίμηση, τα δε να αποφευχθούν.

-ο ειδικός στόχος είναι να εισαχθεί για συζήτηση (ως πρόταση του ομιλούντος) η δυνατότητα επανεκτίμησης και επαναξιολόγησης του θεσμού και (σε περίπτωση θετικού αποτελέσματος) η μελέτη επαναφοράς του, με όλες τις αναγκαίες προσαρμογές.

B. Ο ομιλών είχε μακρόχρονη άμεση συμμετοχή στο σχεδιασμό, την οργάνωση και αρχική λειτουργία του θεσμού. Ο αναγνώστης παρακαλείται να δείξει κατανόηση σε όσες τυχόν περιπτώσεις διακρίνει μια θετική προκατάληψη και υποκειμενικότητα στις κρίσεις . Θα οφείλονται στη συναισθηματική φόρτιση αυτής ακριβώς της άμεσης ανάμειξης .

Τα δεδομένα που προσδιορίζουν την εκπαιδευτική πολιτική στη χώρα μας

Τα κυριότερα δεδομένα, που, άμεσα ή έμμεσα, επηρεάζουν το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας είναι:

-Η κοινωνική αντίληψη και φόρτιση περί τα ζητήματα της παιδείας και η (στρεβλωμένη) συναφής πεποίθηση ότι τα κύρια προβλήματα αναφέρονται στους τίτλους σπουδών.

-Η κοινωνική απαξίωση της καλούμενης «επαγγελματικής» εκπαίδευσης.

-Η πολιτική και κομματική διαχείριση αυτών των στάσεων και νοοτροπίας. Οι εκάστοτε Κυβερνήσεις προσπαθούν να αποφύγουν μεγάλες αναταραχές και να διατηρήσουν την ηρεμία στο χώρο, με κάθε θυσία. Τα κόμματα της Αντιπολίτευσης επιδιώκουν να «αξιοποιήσουν» για δικό τους όφελος την κοινωνική δυναμική που δημιουργούν τα φοιτητικά και μαθητικά κινήματα.

-Ο μακρύς χρόνος που απαιτείται για το σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού σχεδίου, σε αντίθεση με την επιθυμία των πολιτικών για «μεταρρυθμίσεις» άμεσης (πολιτικής) απόδοσης.

-Η επιχειρούμενη (στις περισσότερες περιπτώσεις) κάλυψη συντεχνιακών επιδιώξεων κάτω από το μανδύα εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών στόχων.

-Η διαχρονική υποβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού, όπως αυτή εκδηλώνεται με το επίπεδο των αποδοχών τους και το βαθμό συνάφειας της μόρφωσης και επιμόρφωσής τους, προς το έργο που έχουν να επιτελέσουν.

-Η ανεπάρκεια του Κρατικού Μηχανισμού (ως δομής) και της Δημόσιας Διοίκησης (ως διαδικασίας) να διαχειριστούν αποτελεσματικά τον κύκλο ζωής (τις φάσεις του σχεδιασμού και της εφαρμογής) ενός εκπαιδευτικού σχεδίου.

Η προϊστορία

Σε αυτό το κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, λειτουργούσαν δύο τύποι λυκείου: το Γενικό, μονόδρομος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, με πρόγραμμα που δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις για γενική παιδεία του ενεργού, κοινωνικά και οικονομικά πολίτη, με κοινωνική, όμως καταξίωση και προτίμηση από το 80% περίπου των μαθητών. Και το Τεχνικό και Επαγγελματικό (εξωραϊσμός των παλαιότερων σχολών εργοδηγών), που ήταν δεύτερης επιλογής και αποτελούσε καταφύγιο των «αδυνάτων» μαθητών.

Η ιδέα για μια αλλαγή, που θα αντιμετώπιζε και αυτές τις πλευρές του προβλήματος, είχε αρχίσει να ωριμάζει, όχι μόνο ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, αλλά και σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Μετά από κάποιες προσπάθειες τεχνητής συνένωσης των δύο τύπων, παρουσιάστηκε, μετά τις εκλογές του 1981, από την τότε Κυβέρνηση, η πρόταση για το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του ΕΠΛ

Όλα όσα αναφέρθηκαν αποτέλεσαν τις βασικές παραμέτρους για το σχεδιασμό και την οργάνωση της λειτουργίας και προσδιόρισαν (σε συνδυασμό και με τους στόχους που τέθηκαν) τα κύρια χαρακτηριστικά του θεσμού. Αυτά ήταν:

Ως προς τη δομή και το περιεχόμενο:

-διεύρυνση του περιεχομένου της Γενικής Παιδείας, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες και να περιλαμβάνει και νέα πεδία όπως η Οικονομία, η Τεχνολογία και η Πληροφορική.

-ενιαίο πρόγραμμα μαθημάτων Γενικής Παιδείας (με αυτό το διευρυμένο περιεχόμενο) για όλους τους μαθητές στο πρώτο και, εν μέρει, στο δεύτερο έτος.

-διαδικασία σταδιακών επιλογών από ευρύτερα σε ειδικότερα επιστημονικά και επαγγελματικά πεδία.

-ενιαία λειτουργία και σχολική ζωή όλων των μαθητών, ανεξαρτήτως επιστημονικής ή επαγγελματικής κατεύθυνσης, με κοινές δραστηριότητες, εκδηλώσεις και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή της περιοχής.

-εισαγωγή νέου τρόπου διδασκαλίας σε πολλά μαθήματα. Η ελληνική γλώσσα αντιμετωπίστηκε ως ενιαίο σύνολο από την αρχαία ως τη σύγχρονη μορφή της, τα μαθηματικά και η φυσική διδάχθηκαν με νέα μεθοδολογία.

Ως προς τη μέθοδο εφαρμογής:

-ενημέρωση με αναλυτικά έντυπα και διάλογος με εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές.

-σταδιακή εξάπλωση του νέου Λυκείου, παρακολούθηση της λειτουργίας του και διορθωτικές επεμβάσεις

-ουσιαστική και σε βάθος επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τόσο στη «φιλοσοφία», τους στόχους και το περιεχόμενο του νέου θεσμού, όσο και στον τρόπο διδασκαλίας

Η αποδόμηση και η κατάργηση

Παρά την αρχική κομματική αντιπαράθεση, το νέο Λύκειο αποτέλεσε, σχετικά γρήγορα, σημείο ευρύτατης πολιτικής συναίνεσης. Μετά, όμως τα πρώτα χρόνια της ευφορίας άρχισαν να αναδεικνύονται και να υπερισχύουν οι επιδράσεις των παραγόντων που προαναφέρθηκαν. Οι πολιτικές, συνδικαλιστικές και διοικητικές παράμετροι (με την κακή τους εκδοχή) λειτούργησαν και «συμμάχησαν» για τη σταδιακή αποδόμηση και, τελικά, την κατάργηση του νέου σχολείου. Ιδού η (αρνητική) συνεισφορά της κάθε πλευράς:

-Ο διοικητικός μηχανισμός δεν προσαρμόστηκε, ώστε να συνεχίσει την παρακολούθηση της λειτουργίας με αξιολόγηση, συνέχιση των μελετών που είχαν προγραμματιστεί, και με τις αναγκαίες διορθωτικές παρεμβάσεις και τη γενίκευση του θεσμού.

-Ομάδες εκπαιδευτικών διέβλεψαν ότι η γενίκευση του νέου Λυκείου ενέχει κινδύνους για τα επαγγελματικά τους συμφέροντα. Από τη μια μεριά οι φιλόλογοι, κυρίως, και δευτερευόντως οι μαθηματικοί και οι φυσικοί, εκτίμησαν (με λανθασμένους υπολογισμούς) ότι η γενίκευση θα επιφέρει μείωση της συνολικής τους συμμετοχής στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Από την άλλη, οι εκπαιδευτικοί οι προερχόμενοι από τα Τεχνικά και Επαγγελματικά σχολεία θεώρησαν ότι, με το νέο Λύκειο, που θα αντικαθιστούσε τους δύο παλαιούς τύπους, θα μειώνονταν οι διευθυντικές και ανώτερες διοικητικές θέσεις που θα μπορούσαν αυτοί να καταλάβουν.

-Η πολιτική ηγεσία, με τις διαδοχικές αλλαγές Υπουργών, δεν συνέχισε να εκδηλώνει εμπράκτως τη στήριξη της στο νέο θεσμό

Η συνδρομή αυτών των παραγόντων, σε συνδυασμό με τον πειρασμό της «μεταρρύθμισης» οδήγησαν στην παρουσίαση προτάσεων κατάργησης του ΕΠΛ και δημιουργίας του ΕΔΛ (Ενιαίου Διαφοροποιημένου Λυκείου) που κατέληξε στο Ενιαίο Λύκειο, δηλαδή το παλιό Γενικό διανθισμένο με «ολίγην τεχνολογία». Τα επιχειρήματα που παρουσιάστηκαν για αυτή την οπισθοδρόμηση από τους «μεταρρυθμιστές» δεν έχουν βάση. Το ένα, η αδυναμία πλήρους χωροταξικής ανάπτυξης, αντιμετωπίζεται με επιμέρους ειδικές λύσεις (για τις απομακρυσμένες περιοχές). Το άλλο, ότι είναι «ακριβό» σχολείο, είναι λανθασμένο, γιατί η σύγκριση γινόταν μόνο με το Γενικό Λύκειο και όχι με το σύστημα των δύο καταργουμένων τύπων (του Γενικού και του Τεχνικού).

Εξηγείται έτσι το γεγονός ότι για την επιστροφή αυτή στη δεκαετία του 50 δεν υπήρξε καμία ουσιαστική αντίδραση, ούτε από τους πολιτικούς (κόμματα και πρόσωπα), που είχαν πρωτοστατήσει ή εκ των υστέρων αποδεχθεί το νέο θεσμό, ούτε από τους συνδικαλιστικούς φορείς που είχαν υπερθεματίσει για την καθιέρωσή του.

Οι σημερινές συνθήκες

Η «μεταρρύθμιση» εκείνη του 1997, οι πολιτικές επιλογές και πρακτικές, που ακολούθησαν, καθώς και οι κοινωνικές και γενικότερες εξελίξεις οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση. Έτσι σήμερα:

Α. Ισχύουν τα δεδομένα και οι παράμετροι, που αναφέρθηκαν για τη δεκαετία του 1980

Β. Η κατάσταση στο λύκειο, και γενικότερα στην εκπαίδευση, έγινε χειρότερη. Το σχολείο, μία από τις πολλές και πολλαπλές πηγές πληροφοριών (και μάλιστα η λιγότερο ελκυστική) αποτελεί πάρεργη (και ανιαρή) απασχόληση για τους μαθητές (αλλά και πολλούς, τους περισσότερους ίσως, εκπαιδευτικούς) και η εκμάθηση κάποιων αναγκαίων, για την απόκτηση τίτλων, πακέτων γνώσεων παρέχεται ιδιωτικώς, επί πληρωμή.

Γ. Πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις δημιούργησαν επί πλέον δεδομένα, που συνηγορούν υπέρ της επανεξέτασης της δομής και του περιεχομένου του σχολείου.. Ιδού μερικά από αυτά:

-Η Κοινωνία είναι ώριμη να δεχτεί την αρχή της ενιαίας γενικής ολοκληρωμένης παιδείας με διεύρυνση του περιεχομένου της, που θα περιλαμβάνει και θα βασίζεται στα πεδία γλώσσα –έκφραση -επικοινωνία, αριθμητική –αίσθηση χώρου, οικονομία, τεχνολογία –παραγωγή – πληροφορική.

-Με αυτή τη βάση η διαμόρφωση του ολοκληρωμένου πολίτη, απαιτεί άλλη δομή του σχολείου, άλλο περιεχόμενο, άλλο τρόπο δουλειάς στο σχολείο, άλλη λειτουργία του εκπαιδευτικού.

-Οι παιδαγωγικοί και κοινωνικοί λόγοι για τη σκοπιμότητα της ενιαίας εκπαίδευσης εξακολουθούν να επιβεβαιώνονται. Αναφέρεται σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (8.9.2006): «Όπως προκύπτει από τα περισσότερα στοιχεία της έρευνας, τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα οποία χωρίζουν τους μαθητές σε κατευθύνσεις από μικρή ηλικία, επιτείνουν τις συνέπειες του κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου στο μορφωτικό επίπεδο και δεν αυξάνουν την αποδοτικότητα μακροπρόθεσμα».

-Από την άποψη της δυνατότητας απασχόλησης, διαπιστώνεται, όλο και ευρύτερα, ότι έχουν περισσότερες δυνατότητες απασχόλησης και επαγγελματικής ανέλιξης όσοι είχαν ολοκληρωμένη μόρφωση.

-Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί και να αξιοποιηθεί από το σχολείο (κυρίως στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) η νέα πραγματικότητα (κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική), που διαμορφώθηκε με τη διεύρυνση του γεωπολιτικού μας χώρου.

-Η νέα σύνθεση του κοινωνικού συνόλου και του μαθητικού πληθυσμού, με την εισροή οικονομικών μεταναστών, δημιουργεί τον κίνδυνο ταξικών και φυλετικών διακρίσεων στα σχολεία μας με νοητές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ Γενικού (Ενιαίου) Λυκείου και Τεχνικών ή Επαγγελματικών Σχολών. Διαιώνιση της υπάρχουσας κατάστασης μπορεί να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Ακόμη και επιχείρηση εξωραϊσμού της (του τύπου «Τεχνολογικό Λύκειο»), θα έχει την ίδια αποτυχία με παλαιότερες ανάλογες προσπάθειες (Τεχνικό Λύκειο κλπ).

Ο διάλογος που επιχειρήθηκε

Με αυτά τα δεδομένα είναι φανερό ότι ο διάλογος που επιχειρήθηκε, τα τελευταία έτη, απέβλεπε στον αποπροσανατολισμό από τα ουσιώδη προβλήματα του εκπαιδευτικού μας συστήματος, ώστε να κερδηθεί χρόνος

σχετικής ηρεμίας. Γιατί το θέμα που αρχικά είχε προταθεί (και παρέμενε ως το κεντρικό ζήτημα) ήταν ο τρόπος εισαγωγής στα ΑΕΙ και ΤΕΙ. «Αξιοποιείται» δηλαδή (σχεδόν κατά πάγια τακτική) ένα δημοφιλές θέμα που αναφέρεται στην «τιτλομανία», που διακατέχει την ελληνική κοινωνία, για να προκαλέσει (επιθυμητές) αντιπαραθέσεις, σε ένα «διάλογο», που θα συνίσταται απλώς από άθροισμα μονολόγων με λανθάνουσες, πολλές φορές, συντεχνιακές επιδιώξεις. Έτσι η ουσία των προβλημάτων περιθωριακά μόνο θα συζητείται. Το γεγονός ότι εκ των υστέρων προστέθηκε ως θέμα και η κατάσταση στο Λύκειο δεν αίρει την διαπίστωση αυτή. Γιατί η αρχική πρόταση είναι εκείνη που φανερώνει τις προθέσεις των εισηγητών της.

Τι προτείνουμε

Αν και όταν υπάρξει πραγματική πρόθεση για σοβαρή αλλαγή, ο διάλογος και η δουλειά που θα προκύψει θα διέπονται από τα ακόλουθα:

Ως προς τις προϋποθέσεις

- να υπάρξει ευρεία συναίνεση και δέσμευση ότι ο διάλογος και η εφαρμογή των συμπερασμάτων του θα συνεχιστεί ανεξαρτήτως της θητείας του Υπουργού ή του βίου της Κυβέρνησης

Ως προς τις αρχές

- το σχολείο είναι ο κύριος χώρος παιδείας και εκπαίδευσης
- ο εκπαιδευτικός είναι ο βασικός συντελεστής της λειτουργίας του σχολείου

Ως προς τα θέματα, σε αυτά πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνονται:

- η δομή και το περιεχόμενο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εδώ προτείνεται να αναλυθεί και να αξιολογηθεί το ΕΠΛ (όχι βεβαίως με τα κριτήρια και τη σπουδή που εφαρμόστηκαν κατά την κατάργησή του). Ο ομιλών υποστηρίζει ότι τα σημερινά δεδομένα, όπως συνοπτικά ήδη αναφέρθηκαν, συνηγορούν στη μετάβαση σε ένα παρόμοιο τύπο σχολείου, με τις αναγκαίες, βεβαίως προσαρμογές που υπαγορεύονται από την παρούσα κατάσταση και την εμπειρία της παλαιότερης εφαρμογής.
- ο τρόπος δουλειάς του εκπαιδευτικού και, κατ' ακολουθίαν, η μόρφωση, η επιμόρφωση, η κοινωνική και η οικονομική αναβάθμισή του

Ως προς την οργάνωση και τη διαδικασία:

- να τεθεί υπό την αιγίδα και εποπτεία της Βουλής
- να εκπονηθεί αναλυτικό θεματολόγιο και να συνταχθεί χρονοδιάγραμμα
- να συγκροτηθεί εποπτική-συμβουλευτική επιτροπή (ολιγομελής) από έγκριτα πρόσωπα προερχόμενα από την ακαδημαϊκή, οικονομική και παραγωγική κοινότητα.
- η διαχείριση του διαλόγου θα γίνεται από συντονιστική- επιστημονική γραμματεία
- να εξασφαλιστεί η συμμετοχή στο διάλογο, πέραν των οργανωμένων ομάδων (κομματικών, συνδικαλιστικών και άλλων), και μεμονωμένων προσώπων.

